

Nr 146.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående upplåtelse till lantförsvaret av mark från förra häradsskrivarbostället Stora Vänsberg nr 1 i Värmlands län; given Stockholms slott den 12 juni 1914.

Under åberopande av närlagda utdrag av statsrådsprotokollet över lantförvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att de till förra häradsskrivarbostället ett mantal Stora Vänsberg nr 1 i Grava socken, Karlstads härad och Värmlands län hörande torpen Tranelund och Rydalen ävensom av egendomens skogsmark den del, som begränsas av Stora Vänsbergs soldattorps, Åkersbergs och Tranngårds ägor samt Tranmyren och en linje i dess förlängning mot sydväst till ägo gränsen, må vid utgången av nu löpande arrendetid den 14 mars 1915, mot den ersättning Kungl. Maj:t kan bestämma eller efter motsvarande nedskrivning i statens domäners fond, från domänstyrelsen överlåtas till lantförsvaret för att tilläggas Värmlands regementes övningsområde, dock med rätt för domänstyrelsen att efter överflyttningen låta från ifrågakvarande område avverka behöfligt virke för de under den närmaste tiden erforderliga reparations- och nybyggnadsarbetena vid huvudgården.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Hj. L. Hammarskjöld.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å
Stockholms slott den 12 juni 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Efter gemensam beredning inom lantförsvars- och jordbruksdepartementen yttrade chefen för förstnämnda departement, hans excellens herr statsministern Hammarskjöld följande:

»Uti skrivelse den 27 maj 1914 har arméförvaltningens fortifikationsdepartement erinrat, att vid en av t. f. domänintendenten i Värmlands län jämte vederbörligen utsedda uppskattningsmän den 15 oktober 1912 verkställd förrättning för arrende- och saluvärdering å förra härads-skrivarbostället ett mantal Stora Vänsberg nr 1 i Grava socken, Karlstads härad och Värmlands län, vartill upplåten arrenderätt utginge den 14 mars 1915, förrättningsmännen ifrågasatt, att egendomen med hänsyn till dess belägenhet intill Värmlands regementes övningsområde kunde delvis vara behöflig för regementets övningar, och att därför en eljest avsedd försäljning av de egendomen tillhörande torpen Rydalen

Arméförvaltningens framställning.

och Tranelund ej vore lämplig. Efter skrifvelse härom till regementschefen hade denne i skrifvelse till t. f. domänintendenten påpekat, att en försäljning till enskild person av torpen Rydalen och Tranelund samt skogsmarken mellan dessa torp och regementsområdet skulle i ytterligt hög grad försvåra skjutövningarna vid regementet, och på grund härav och på andra anförda skäl hade regementschefen framhållit önskvärdheten därav, att berörda delar av förra häradsskrivarbostället måtte överflyttas till fortifikationsdepartementets förvaltning eller ock upplåtas på arrende till regementet. Regementschefens skrivelse hade föranlett förrättningsmännen till det uttalandet, att anläggandet av regementets skjutbana syntes vara gjort med hänsyn därtill, att närgränsande egendom ej vore i privat ägo, utan i kronans, och att ett ytterligare bebyggande av närmaste område eller torpen Rydalen och Tranelund knappast kunde vara att tillråda, utan syntes det förrättningsmännen, som funnit nybyggnad av boningshusen å båda torpen nödvändig, lämpligast, att regementet finge arrendera dessa torp med rätt att för övningar begagna kringliggande skogsmark, varjämte de föresloge ett årligt belopp av 350 kronor såsom skälig arrendeavgift.

Sedan frågan huruvida egendomen till någon del kunde vara erforderlig för militära ändamål genom domänstyrelsen förelagts arméförvaltningens fortifikationsdepartement, hade fortifikationsdepartementet inhämtat ytterligare yttrande av regementschefen samt utlåtande av chefen för femte arméfördelningen, varförutom arméförvaltningens domäntjänsteman erhållit uppdrag att i sammanhang med resa i annat ärende skärskåda förhållandena å platsen.

Regementschefen hade därvid ytterligare framhållit, att regementets skjutbana vore så belägen, att densamma, om skogen och torpen upplåtes till enskild person, bleve omöjlig att använda, varför i sådant fall en ny skjutbana måste anläggas. Till en sådan måste ytterligare mark förvärvas, enär annan lämplig plats för skjutbana ej funnes å övningsfältet. På grund härav vidhölle regementschefen sin ovanberörda framställning, att torpen måtte överlämnas till fortifikationsdepartementet. Om detta ej låte sig göra, borde de utarrenderas till regementet på längre tid, exempelvis 50 år, utan skyldighet för regementet att hävda jorden. I allt fall borde skogen överflyttas till lantförsvaret. Därigenom tillskyndades ej kronan någon kostnad, då ju marken och skogen fortfarande förbleve i dess ägo och under dess skötsel, men faran för regementet att i en framtid få sin skjutbana omöjliggjord försvunne.

Arméfördelningschefen hade ansett, att försäljning av egendomen på grund av dess läge intill regementets övningsfält icke borde ifråga-

sättas, samt att torpen Tranelund och Rydalen jämte all till egendomen hörande skogsmark eller åtminstone den del därav, som begränsades i norr av Stora Vänsbergs soldattorps, Åkersbergs och Trangärds ägor samt Tranmyren och en linje i dess förlängning mot sydväst till ägo-gränsen, borde överflyttas till fortifikationsdepartementets förvaltning. Därvid skulle förutsättas att, om torpen bibehölles, åbyggnaderna därå försattes i nöjaktigt skick, och att, om så erfordrades, årligen viss utsyning av skogen till arrendatorn av Stora Vänsberg ägde rum, varemot betesrätt eller dylikt å skogsmarken ej borde medgivas. Om åter överflyttning ej ägde rum, borde vid en blivande utarrendering av egendomen sådana villkor intagas i kontrakten härom, att bedrivandet av skjutövningar å regementets skjutbana och å den till egendomen gränsande delen av övningsfältet ej därigenom lede intrång.

Arméförvaltningens domäntjänsteman, som även funnit det av stor vikt, att ifrågavarande torp överflyttades till regementet, hade anslutit sig till militärchefernas förslag.

Fortifikationsdepartementet hade ock för sin del funnit önskvärt, att ifrågavarande torp jämte däremellan belägen och till regementets område gränsande skogsmark överflyttades till lantförsvaret. Såsom domäntjänstemannen iakttagit, vore terrängförhållandena sådana, att fältskjutningar i regel måste övas i riktning mot torpen och att den till torpen hörande mark låge inom det s. k. farliga området. Därför kunde befaras, att om torpen fortfarande finge disponeras av enskilda vare sig med äganderätt eller av domänstyrelsen upplåten arrenderätt, stora olägenheter skulle uppkomma och många anspråk på skadestånd komma att framställas. I likhet med domäntjänstemannen ansåge fortifikationsdepartementet, att torpen, även efter överflyttning till fortifikationsdepartementet, genom utarrendering på lämpliga villkor skulle kunna lämna avkastning. Då hänsyn vid utarrenderingen borde tagas till de olägenheter, som för arrendatorerna uppkomme till följd av skjut- och andra militärövningar, kunde väl förutsättas, att den omedelbara inkomsten för kronan bleve något mindre än vid utarrendering på de villkor, som plägade bestämmas i kontrakt med domänstyrelsen, men fortifikationsdepartementet hyste den på erfarenhet i andra fall grundade åsikten, att denna minskning av inkomst komme att väsentligt understiga de belopp, som måste utgivas i skadestånd, därest torpen ej komme under lantförsvaret. I detta sammanhang ville fortifikationsdepartementet såsom sin åsikt uttala, att om sådana villkor bestämdes, som arméfördelningschefen, därest torpen skulle utarrenderas av domänstyrelsen, föreslagit, någon avsevärd arrendeavgift icke kunde påräknas och att i

allt fall olägenheterna för regementet ej därigenom kunde väntas upphöra, utan ständiga slitningar med arrendatorerna komme att fortfara. Jämväl över den utav regementschefen angivna skogen borde regementet av enahanda skäl hava förfoganderätt. Nu föreläge emellertid behov av ganska omfattande nybyggnads- och reparationsarbeten vid huvudgården, vartill virke syntes böra tagas från den till egendomen hörande skogen, som å de till torpen hörande delarna syntes vara bättre än egendomens skog i övrigt. Därför hade domäntjänstemannen ansett och häri instämde fortifikationsdepartementet, att domänstyrelsen borde få till ifrågasvarande byggnadsarbeten från skogen taga det virke, som därtill erfordrades; dock ansåge fortifikationsdepartementet, att skogens överlämnande till lantförsvaret ej därför behövde fördröjas.

Vad de till torpen hörande byggnaderna anginge, komme fortifikationsdepartementet naturligtvis att därå, om torpen överlämnades till dess förvaltning, utföra de reparationer, som av omständigheterna påkallades.

På grund av vad sålunda anförts, hemställde fortifikationsdepartementet, det Kungl. Maj:t täcktes, efter inhämtat medgivande av riksdagen, förordna, att de förra häradsskrivarbostället ett mantal Stora Vänsberg nr 1 i Grava socken, Karlstads härad och Värmlands län hörande torpen Tranelund och Rydalen jämte skogsmarken med därå växande skog mellan nämnda torp och Värmlands regementes övningsområde måtte vid nu löpande arrendetids utgång den 14 mars 1915 överlämnas till lantförsvaret för att tilläggas berörda regementes övningsområde, dock med domänstyrelsen förbehållen rätt att från skogen även efter överlämnandet låta avverka behöfligt virke för de erforderliga nybyggnads- och reparationsarbetena å huvudgården.

Domänstyrelsen har i avgivet yttrande förklarat sig ej hava något att erinra mot fortifikationsdepartementets framställning under förutsättning, att domänfonden tillgodoföres kontant ersättning för den mark, som upplåtes till lantförsvaret, enligt de grunder, som kunna varda i sådant avseende fastställda.

Domän-
styrelsens
yttrande.

Genom vad i ärendet förekommit måste det anses ådagalagt, att torpen Rydalen och Tranelund samt den emellan dem och regementsområdet belägna skogsmarken ligga inom det så kallade farliga området vid skjutningar å regementets skjutbana. Fortifikationsdepartementets åsikt, att om nämnda områden disponerades av enskilda, vare sig med äganderätt eller med av domänstyrelsen upplåten arrenderätt, stora olägenheter och många

Departements-
chefen.

skadeståndsanspråk skulle uppkomma, lärer icke kunna vederläggas. Fördenskull synes det vara nödvändigt att överflytta ifrågavarande områden till lantförsvaret för att tilläggas Värmlands regementes övningsområde. Denna överflyttning torde böra äga rum vid utgången av nu löpande arrendetid den 14 mars 1915 samt mot den ersättning Kungl. Maj:t kan bestämma eller efter motsvarande nedskrivning i statens domäners fond. Gränserna synas lämpligen böra bestämmas på sätt arméfördelningschefen angivit i sitt omförmälda yttrande. Emot den föreslagna rätten för domänstyrelsen att efter överflyttningen låta avverka behövt virke för de under den närmaste tiden erforderliga reparations- och nybyggnadsarbetena å huvudgårdens byggnader torde icke vara något att erinra.

Jag får alltså hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva,

att de till förra häradsarkivarbostället ett mantal Stora Vänsberg nr 1 i Grava socken, Karlstads härad och Värmlands län hörande torpen Tranelund och Rydalen ävensom av egendomens skogsmark den del, som begränsas av Stora Vänsbergs soldattorps, Åkersbergs och Trangärds ägor samt Tranmyren och en linje i dess förlängning mot sydväst till ägo-gränsen, må vid utgången av nu löpande arrendetid den 14 mars 1915, mot den ersättning Kungl. Maj:t kan bestämma eller efter motsvarande nedskrivning i statens domäners fond, från domänstyrelsen överlåtas till lantförsvaret för att tilläggas Värmlands regementes övningsområde, dock med rätt för domänstyrelsen att efter överflyttningen låta å ifrågavarande område avverka behövt virke för de under den närmaste tiden erforderliga reparations- och nybyggnadsarbetena vid huvudgården.»

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall; och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

C. E. Odhner.